

MIĘDZYNARODOWA
KONFERENCJA

Podziemia Warszawy w kontekście europejskim Ukryte oblicza miasta Od powojennej odbudowy po współczesny rozwój

3 i 4 kwietnia 2025 roku

Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, aula Starego BUW-u

Przestrzenie podziemne, choć stanowią integralny element architektury każdego dużego miasta, zawsze były postrzegane jako **świat „ukryty”**, daleki od codziennego funkcjonowania społeczeństwa miejskiego. Ta forma pozornego wykluczenia wciąż stanowi pożywkę dla wyobraźni naznaczonej fascynacją, czasem lękiem, tworząc legendarne historie głęboko zakorzenione w lokalnych kulturach. Kontrast (góra/dół, jasność/ciemność, oswojone/nieoswojone) opisywany przez artystów i pisarzy znalazł również odzwierciedlenie w ukrytych hierarchiach społecznych, spychając pod powierzchnię ziemi grupy ludzi z marginesu, pozostające w opozycji do ustalonego porządku (przestępcy, zaklinacze, ludzie z praktykami uznawanymi za dewiacyjne itp.), jak również grupy opozycyjne w stosunku do panujących reżimów (literatura podziemna, państwo podziemne itp.).

Podziemia miast, pełniąc rozmaite funkcje (cmentarzyska, schrony, publiczne lub prywatne magazyny, tereny wojskowe, sieci transportowe itp.), zawsze były **ściśle związane z życiem na powierzchni**. Atrakcyjność, wynikająca ze specyficznej natury tych odosobnionych przestrzeni, zapewniła im również ścisły związek ze światem na górze. I to na dużą skalę, począwszy od XVIII wieku, wraz z rozwojem pierwszych form turystyki, kiedy to niektóre podziemia i katakumby (w Palermo, Paryżu czy Neapolu) stały się słynnymi punktami zwiedzania dla zamożnych podróżników.

Od końca XX wieku – między innymi w wyniku presji demograficznej – można zaobserwować wzrost zainteresowania wszystkimi poziomami sieci miejskiej, w tym podziemiami, wśród jej użytkowników i podmiotów publicznych. Ważnym elementem dysput publicznych stają się kwestie związane z konserwacją, modernizacją i wykorzystaniem historycznych podziemi do miejskich projektów rozwojowych i inicjatyw kulturalnych.

Celem naszej konferencji jest zainicjowanie dyskusji na temat funkcji podziemi miejskich, przede wszystkim podziemi Warszawy, we współczesnym świecie. Chcemy zapytać o to, co o nich wiemy, na ile zostały **przebadane** i czy pozostają **w użytkowaniu**. Czy **stanowią szansę** dla miasta, czy **raczej problem**. Jakie będą ich **funkcje w przyszłości**.

Ważnym elementem proponowanej dyskusji będzie wciąż słabo obecny w narracjach dotyczących warszawskich podziemi temat **powojennej odbudowy Warszawy** i strategii traktowania wówczas podziemnej infrastruktury miasta. Infrastruktury, która wobec olbrzymich zniszczeń wojennych, które dotknęły Warszawę, stanowiła często jedyną zachowaną historyczną, oryginalną tkankę miasta. Zasypać je czy też odstąpić? **Zgruzować** i **ukryć** czy **ocalić** i **modernizować**? Jakie praktyki stosowano wobec podziemi odbudowywanej stolicy w latach 40 i 50. XX wieku, i później – wobec Starego Miasta, pałaców (jak Kazimierzowski, Czapskich) czy, w latach 70., wobec Zamku Królewskiego? Jaka koncepcja podziemi zwyciężała w nowych projektach architektonicznych, takich jak Pałac Kultury i Nauki?

Do odpowiedzi na te pytania, i wiele innych, zaprosiliśmy specjalistów akademickich, artystów, konserwatorów zabytków, architektów, interesariuszy publicznych i prywatnych, jak i użytkowników obszarów podziemnych. Zależy nam na wspólnym przeanalizowaniu kwestii różnorodności strukturalnej i społecznych śladów w historii tych pozornie ukrytych przestrzeni. Innym, bardziej perspektywicznym zadaniem jest omówienie – w trakcie debat z udziałem osób odpowiedzialnych za zarządzanie przestrzeniami podziemnymi, a także ich promocję – wyzwań i rozwiązań wiążących się z **ochroną, dostępem** i modernizacją tych wyjątkowych miejsc. Wreszcie, chcemy zaproponować dyskusję skupiającą się na najnowszych trendach związanych z podejściem do obszarów podziemnych jako żywego **dziedzictwa** oraz na problemie ich zawieszenia między perspektywą turystyczną a integracją podziemi ze społecznością lokalną.

Do naszej dyskusji na temat funkcji i znaczenia podziemi wielkich miast zaprosiliśmy także Kolegów i Koleżanki z kilku europejskich aglomeracji (**Paryż,**

Neapol, Luksemburg, Charków, Lwów). Nasza konferencja ma bowiem na celu potraktowanie przypadku Warszawy i jej podziemi jako punktu wyjścia i odniesienia także do innych miast Europy, wybranych ze względu na symboliczne znaczenie ich podziemi, na oryginalną politykę lokalną, która bezpośrednio dotyczy tych wyjątkowych przestrzeni, lub szczególną rolę, jaką odgrywają one we współczesnym życiu tych miast.

(Roboczy) Program

3 kwietnia (czwartek)

9.15–9.45 – otwarcie konferencji

9.45–10.15 – ***Podziemia Warszawy: ukryte oblicza miasta***

Ewa Nekanda-Trepka (Stołeczna Konserwator Zabytków 2001–2012, Dyrektorka Muzeum Warszawy 2012–2020)

10.15–10.45 – ***Podziemne przestrzenie warszawskich kościołów***

Ks. bp **Michał Janocha** (Wydział „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego)

10.45–11.00 – Przerwa kawowa

11.00–12.30 – Debata: ***Podziemia w kulturze. Pojęcie, historia, legenda, rzeczywistość***

Moderatorka: **Iwona Kurz** (Dziekana Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego)

Sylwia Chutnik (Centrum Badań nad Kulturą Warszawy Uniwersytetu Warszawskiego)

Michał Kuziak (Instytut Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego)

Aldona Machnowska-Góra (Zastępczyni Prezydenta m.st. Warszawy)

Andrzej Mencwel (Instytut Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego)

12.30–13.30 – ***Kilometry warszawskich podziemi. Pałac Kultury i Nauki – Metro Warszawskie***

Moderatorka: **Elżbieta Wichrowska** (Dyrektorka Centrum Badań nad Kulturą Warszawy Uniwersytetu Warszawskiego)

Jerzy Lejk (Prezes Zarządu Metro Warszawskie)

Katarzyna Osowiecka (Prezes Zarządu Pałacu Kultury i Nauki)

13.30–15.00 – Przerwa

15.00–16.30 – ***Podziemia a władze publiczne: od konserwacji do muzealizacji***

Moderator: Laurent Tatarenko (Dyrektor Ośrodka Kultury Francuskiej i Studiów Frankofońskich Uniwersytetu Warszawskiego)

Michał Krasucki (Stołeczny Konserwator Zabytków)

Isabelle Knafou (Administratorka Katakumb Paryża)

Giuliana Boenzi (Soprintendenza Archeologia, Belle Arti e Paesaggio per il comune di Napoli)

Stefano Iavarone (Soprintendenza Archeologia, Belle Arti e Paesaggio per il comune di Napoli)

16.30–17.00 – Przerwa kawowa

17.00–18.30 – ***Szansa czy problem? Architekt wobec podziemi Warszawy***

Ewa Porębska (Redaktor naczelna „Architektura-Murator” 1994–2024)

Stanisław Berbec (Agence D’architecture Stanislaw Berbec, Luksemburg)

Marta Sękułska-Wrońska (pracownia architektoniczna WXCA)

Zuzanna Mielczarek (Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki)

Michał Krasucki (Stołeczny Konserwator Zabytków)

Marlena Happach (Dyrektorka Narodowego Instytut Dziedzictwa)

4 kwietnia (piątek)

10.00–11.30 – ***Dziedzictwo podziemne: strategie i praktyki konserwatorskie***

Marcin Dawidowicz (Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków)

Monika Stachurska (Dziekana Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie)

Magdalena Dyda (Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego)

Dorota Śliwińska (Pracownia Projektowa Architektura & detal Dorota Śliwińska)

11.30–12.00 – Przerwa kawowa

12.00–13.30 – ***Podziemia miejskie pomiędzy życiem codziennym a „urbanomarginaliami”***

Moderator: Laurent Tatarenko (Dyrektor Ośrodka Kultury Francuskiej i Studiów Frankofońskich Uniwersytetu Warszawskiego)

Piwnice Paryża: historyczne i archeologiczne dziedzictwo średniowiecznego i nowoczesnego miasta

Dany Sandron (Sorbonne Université)

Grégory Chaumet (Centre André-Chastel, Sorbonne Université)

Kryjówki żydowskie w kanałach Lwowa podczas II wojny światowej: spojrzenie z XXI wieku

Hanna Melania Tyczka (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki)

Warszawska kanalizacja – rewizyta. Przyczynki do antropologii podziemia
Włodzimierz Pessel (Instytut Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego)

13.30–15.00 – Przerwa

15.00–17.30 – **Czy Warszawa może mieć podziemne trasy turystyczne?**

Jak przekształcić potencjał podziemi warszawskich w produkt turystyczny?

Dorota Zbińkowska (Dyrektorka biura Mazowieckiej Regionalnej Organizacji Turystycznej)

Debata: **Czy Warszawa może mieć podziemne trasy turystyczne?**

Moderatorzy: **Jarosław Józwiak** (Rada m.st. Warszawy, Wiceprezes Zarządu Mazowieckiej Regionalnej Organizacji Turystycznej)

Elżbieta Wichrowska (Dyrektorka Centrum Badań nad Kulturą Warszawy Uniwersytetu Warszawskiego)

Mateusz Czerwiński (Prezes Zarządu Warszawskiej Organizacji Turystycznej)

Renata Kaznowska (Zastępczyni Prezydenta m.st. Warszawy)

Hubert Kowalski (Dyrektor Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego)

Michał Krasucki (Stołeczny Konserwator Zabytków)

Magdalena Młodawska (Kierowniczka Działu Rezerwatów Archeologicznych w Zamku Królewskim na Wawelu)

Ewa Nekanda-Trepka (Stołeczna Konserwator Zabytków 2001–2012, Dyrektorka Muzeum Warszawy 2012–2020)

Piotr Tatar (Kierownik Działu Polityki Turystycznej w Stołecznym Biurze Turystyki)

Dorota Zbińkowska (Dyrektorka biura Mazowieckiej Regionalnej Organizacji Turystycznej)

Zapewniamy tłumaczenie symultaniczne na język polski z francuskiego i włoskiego.

Więcej informacji na stronie Centrum Badań nad Kulturą Warszawy UW:

cbkw.uw.edu.pl/projekty-i-badania-cbkw/podziemia-warszawy-w-kontekscie-europejskim/

Organizatorzy:

Centrum Badań nad Kulturą Warszawy Uniwersytetu Warszawskiego
Ośrodek Kultury Francuskiej i Studiów Frankofońskich Uniwersytetu
Warszawskiego

Współorganizator:

Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie

OŚRODEK
KULTURY
FRANCUSKIEJ

Patronat honorowy

Prezydent
miasta stołecznego
Warszawy

WOJEWODA MAZOWIECKI
Mariusz Frankowski

Marszałek
Województwa
Mazowieckiego

Patronat medialny

Wydarzenie jest organizowane w ramach obchodów 80. rocznicy rozpoczęcia odbudowy Warszawy.

80.
ROZMNICA —
ROZPOCZĘCIA —
ODBUDOWY —
WARSZAWY —